

ODNOS UPORABNIKA DO NORME: SLOVENCİ V RUSIJI

Gleb Pilipenko

Institut slavjanovedenija, Moskva

UDK 81'282.4(470=163.6):811.163.6'242'271

V prispevku¹ gre za preučevanje odnosa intervjuvancev, Slovencev, ki živijo v Rusiji, do slovenskega jezika. Po eni strani intervjuvanci pravijo, da vnašanje tujih prvin pomeni napako in kviri jezik. Po drugi strani pa vsi sogovorniki uporabljajo ruske prvine v slovenskem jeziku.

slovenski jezik, ruski jezik, norma, izposojanje, sogovornik

The paper deals with the attitudes among Slovenes living in Russia to the use of the Slovene language. On the one hand it is said that the borrowing of foreign elements harms the language, but on the other the informants use in their speech elements of the Russian language.

Slovene, Russian, norm, borrowing, informant

Raziskava med Slovenci v Rusiji je bila narejena leta 2013 v okviru bilateralnega projekta Inštituta za slavistiko v Moskvi in Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem v Kopru. Slovenci, ki živijo v Rusiji, ne spadajo med avtohtone manjšine. Gre predvsem za skupino priseljencev, ki so prišli v državo v zadnjih dvajsetih letih. Razlog za prihod v Rusijo je bil vzpostavljanje poslovnih odnosov med obema državama. Najprej so prihajali poslovneži, nato so prišli člani njihovih družin. Po podatkih zadnjega popisa prebivalstva v Rusiji živi 1008 Slovencev (Всероссийская перепись населения 2010). Največja koncentracija Slovencev v Rusiji je v Moskvi. Ostali so razpršeni po drugih večjih mestih države kot Sankt Peterburg, Jekaterinburg, Samara itn. Kar zadeva postsovjetski prostor, je Rusija na prvem mestu po številu slovenske skupnosti, sledijo Ukrajina, Belorusija in Kazahstan. Cilj raziskave je bil zbiranje korpusa govornih besedil Slovencev v ruskem in slovenskem jeziku. Do zdaj še ni bilo nobene raziskave, ki bi obravnavala položaj in jezikovne značilnosti Slovencev v Rusiji.

Najprej je treba določiti, kaj pomeni *norma*. Jezikoslovci razumejo normo kot uveljavljanje takšnih jezikovnih sredstev, ki so se spontano oblikovala dalj časa in ki ločujejo eno varianto jezika od druge (Крысин 2005); vsaka oblika jezika (narečje, sleng, žargon) ima svojo normo. To je širok pristop razumevanja norme in ga

¹ Raziskava je narejena ob finančni podpori projekta BI-RU/14-15-034 Faze jezikovne adaptacije v govorici različnih generacij rusko govorečih migrantov v Sloveniji in slovensko govorečih v Rusiji.

uporabljam v tem članku. Ozki pristop določa normo kot rezultat kodifikacije knjižnega jezika (prav tam). Toporišič (1992: 147) piše, da je norma to, »kar je splošno normalno v določeni jezikovni zvrsti, zlasti v knjižni«. Tudi H. Dobrovoljc (2004: 13) govori o dveh *vlogah* norm:

Jezikovna norma je torej v sodobnejšem teoretičnem okviru dobila širše razsežnosti: poleg klasične vloge naj bi se oblikovala tudi v posameznih govornih položajih glede na sotvarje vsakokratnega sporočanja. Te norme so ohlapnejše, težje določljive, hkrati pa predstavljajo temelj jezikovnega znanja in ne toliko pravilno kot ustrezno rabo jezikovnih sredstev v različnih govornih položajih oz. okoliščinah.

T. Petrović (2009: 74) piše o eksplicitni in implicitni normi; o implicitni normi pravi naslednje:

Pod implicitnom normom podrazumevamo pravila inherentna svakom idiomu koja omogočavajo realizacijo funkcije komunikacije, a nisu propisna »spolja«, bilo kojom vrstom standardizacije idioma.

V svojem članku analiziram knjižnopogovorni jezik, v katerem so odgovarjali intervjuvanci, oz. manj strogo varianto knjižnega jezika, ki se uporablja v manj formalnih položajih. Cilj je bil čim bolj zabrisati distanco med raziskovalcem in intervjuvanci ter da se sogovorniki sprostitjo.

Nekateri intervjuvanci živijo v Rusiji (ali v drugih republikah) več kot dvajset let, drugi so prišli pred štirimi ali petimi leti. Večina jih v Rusiji prebiva začasno, saj se želijo po poteku pogodbe za delo v tujini za določen čas vrniti v Slovenijo. Nobeden izmed sogovornikov se ni rodil v Rusiji. Ta raziskava nadaljuje celo vrsto raziskav, ki uporabljajo kakovostni pristop in preučujejo Slovence v tujini. Ta pristop sem uporabil v času terenskih raziskav med Slovenci in Madžari v Prekmurju (Pilipenko 2011, 2014; Пилипенко 2014). Zbrano gradivo je mogoče analizirati tako z vidika najbolj tipičnih napak v obeh jezikih, kot z vidika stališč govorcev do jezikov in posameznih napak, saj v intervjujih pogosto govorijo na to temo.² Raziskava je bila zamišljena v paradigmi lingvistične antropologije (podrobneje gl. Ahlers 2009: 231–232). Ena najbolj pogostih tem v pogovorih z intervjuvanci je bil odnos do slovenskega jezika, saj je ta izpostavljen vplivu ruskega jezika. Večkrat se pojavijo sposojene besede, konstrukcije iz ruščine. Sami sogovorniki se zavedajo tega, da se vplivu ruskega jezika ni mogoče izogniti, če nekdo živi dlje časa izven slovensko govorečega okolja. Vendar, kot sem ugotovil, ne glede na dejstvo, da se zavedajo takega vpliva, v njihovem diskurzu pride do sposojanja besed (gl. primere v članku). Vsaka prvina, ki je

² S sogovorniki sem posnel polstrukturirane intervjuje. Pogovori so lahko dolgi od pol ure do največ dve uri. Ker je glavni pogoj v intervjuju bila anonimnost sogovornikov, ne morem razkriti vseh podatkov (glede na to, da je slovenska skupnost v Rusiji zelo majhna in bi bil po teh podatkih človek lahko prepoznan). Sogovorniki (13) so stari od 30 do 60 let, vsi imajo univerzitetno ali srednješolsko izobrazbo, polovica je moških, druga polovica je žensk. Teme za pogovor so bile kulturološke značilnosti obeh narodov, izkušnje posameznikov pri obvladovanju ruščine, adaptacija v rusko govorečem okolju ter primerjanje jezikovnih situacij v različnih republikah in regijah postsovjetskega prostora. Pogovor je potekal spontano tako v ruščini kot tudi v slovenščini, v neformalnem položaju. Intervjuvanci so govorili o rabi slovenščine tako v javni kot v neformalni sferi.

tuja jezikovnemu sistemu, se šteje kot odstopanje od norme oz. od tega, kar se ustrezno uporablja v tem govornem položaju. To stališče je razširjeno med jezikoslovci, ki ščitijo normativni pristop (npr. Kossa 1978; Бурькин 2003), medtem ko drugi pravijo, da so takšna odstopanja v bistvu logični razvoj jezika, ki ga ne moremo preprečiti, saj se govorec prilagaja zunanjim zakonitostim (Corder 1967). Za razumevanje metodološkega okvira članka je pomembno zavedanje o »idealni podobi jezika« (Остапчук 2006: 214) in o spremembah v jeziku, ki nastanejo pod različnimi pogoji: »[V]saka sprememba v jeziku je sprva kršenje obstoječe norme in s stališča dotedanje splošne rabe – strogo vzeto – napaka.« (Urbančič 1987: 30) Skoraj vsi sogovorniki pravijo, da v njihovi rabi slovenskega jezika prihaja do *napak*, ki so nastale pod vplivom ruskega jezika. Takšne elemente dojemajo kot zavirajoče v komunikaciji in otežujejo sporazumevanje med udeleženci komunikacijskega akta:

1. Mešam jezikovne značilnosti obeh jezikov, vnašam elemente slovenščine v ruščino in obratno.³
2. Jaz mislim, da večina teh, ki smo tu, iz Slovenije, govorimo tako mešanco, ne vem, nekeje slovenskega, nekeje ruskega, nekeje srbohrvaščine.
3. Почему? Наверное, это так типично, ошибка всех словенев или там сербов тоже, но славьян, которые думают, что языки достаточно близкие, но недостаточно внимательно работают на совершенство языка. [Zakaj? Morda je to tipična napaka vseh Slovencev ali Srbov, torej Slovanov, ki mislijo, da so si jeziki zelo podobni, vendar niso dovolj pozorni na razlike v jezikih.]
4. Ja. Zmeraj se mi dogaja, da uporabljam rusko besedo.
5. Просто это замечаль, что у меня как-то все это **смешивается** и до сих пор признаюсь, **смешивается**, но мне кажется, щас не в пользу словенского, потому что я делаю щас **ошибки** в словенском, словенском языке. [Postal sem pozoren na to, da sem vse **zmešal** in se do zdaj, moram priznati, **mešam**, ampak se mi zdi, da ne gre to v prid slovenščini, zato ker delam zdaj **napake** v slovenščini, slovenskem jeziku.]
6. Чаще всего русские слова **проникают** в мой словенский язык. [Najpogosteje ruske besede **prodirajo** v moj slovenski jezik.]

Govorci slovenščine vnašanje prvin ruskega jezika, ki ne ustrezajo rabi slovenskega jezika, dojemajo kot *mešanico*; uporabijo celo besedo *napaka*. To pomeni, da normo slovenskega jezika v njenem širšem pomenu vrednotijo kot nekaj pozitivnega, vpliv drugega jezika pa je zanje negativno obarvan. V 3. primeru je sogovornik ljudi, ki uporabijo takšne besede, celo označil kot tiste, ki ne posvečajo dovolj pozornosti jeziku. Ta zavest je v govorcih zelo močno usidrana; podobne izjave sem registriral tudi pri Prekmurcih, ki govorijo o napakah – prvinah iz prekmurščine – v svoji slovenščini (gl. Pilipenko 2014).⁴ Razlog za to sogovorniki vidijo v tem, da sta dva jezika – ruščina in slovenščina – slovanskega izvora in sta si podobna.

³ Primere navajam v takšni obliki, kot sem jih registriral v govoru intervjuvancev.

⁴ Podoben odnos do srbskega jezika je v Beli krajini zaznala T. Petrović (2009: 121).

7. Ну в принципе есть слова, которые похожи на словенском и на русском языке, а у них совсем другая, ну, они означают совсем что-то другое, так что да. [Načeloma obstajajo besede, ki so si podobne tako v slovenščini kot v ruščini, ampak te besede imajo drugačen pomen, tako da ja.]

Zanimiv primer sem opazil pri eni sogovornici, ki poroča o *napakah*, saj uporablja svoje domače narečje, govori *po domače*; pri tej intervjuvanki sem opazil vpliv primorskega narečja. Kadar težko najde ustrezno slovensko besedo, se pri njej pojavi ruska beseda.

8. Знаетэ как, все-таки, иногда говоришь не совсем литературный язык, говоришь по-домашнему, и тогда какие-то выразы... выражения немножко по-другому, чем литературные, и хочешь вспомнит литературное, у меня потом в голове иногда русские выражения, никак не могу свое вспомнит, бывает вот так, да. [Veste, ne govoriš vedno v knjižnem jeziku, govoriš po domače, in takrat so nekateri izrazi malo drugačni kot v knjižnem jeziku, in se želiš spomniti knjižnega izraza, in imam potem v glavi včasih ruske izraze in nikakor se ne morem spomniti svojega, se zgodi tako, ja.]

Vpliv ruskega jezika je najbolj opazen na leksikalni ravni. O vzrokih in pogojih jezikovnega variiranja piše I. Makarova (2004: 289). Ti dejavniki delujejo tudi v primeru adaptacije ruskih prvin v govoru Slovencev v Rusiji:

Variiranje je odvisno od stopnje obvladovanja ciljne govorice [...], ki se določa s celo vrsto dejavnikov: jezikovno distanco med ciljno in primarno govorico, intenzivnostjo in pogostnostjo kontaktov z nosilci le-te, trajnostjo bivanja govorečega v jezikovnem okolju, ki uporablja ciljno govorico, jezikovnimi sposobnostmi govorečega. (Prav tam)

Pri intervjuvancih sem opazil veliko primerov uporabe ruskih besed, ki se prilagajajo slovenskim morfološkim zakonitostim. V naslednjih primerih informanti poročajo o najbolj pogostih izposojenkah iz ruščine, kar pomeni, da se tega zavedajo.

9. Да, у нас еда, просто например, в словенском языке, есть такой хлеб, **жемля**, да, я всегда забываю сказать **жемля**, всегда спрашиваю, булочку будешь? [Ja, imamo pecivo, na primer, v slovenskem jeziku, je takšen kruh, **žemlja**, ja, vedno pozabim povedati žemlja, vedno vprašam, a boš buločko?]
10. Окончания, например, русские фамилии на –ов, по-словенски это будет, не знаю, там, з Grizlovom, а по-русски – с Грызловым, и тогда мы уже как-то должны задавать себе этот вопрос, как же по-словенски – им или –ом? [Končnice, na primer, ruski priimki na -ov, v slovenščini bo to, ne vem, z Grizlovom in v ruščini с Грызловым in si moramo nekako postaviti vprašanje, kako naj že v slovenščini, -im ali -om?]
11. Ну сейчас тяжело мне вспомнить, ну часто случается со словами, которые достаточно похожи, которые, может быть, в одном из языков пол женский, но разные полá, там, скажем, програм, программа, проблема, **не вем**, такие варианты. [Zdaj se težko spomnim, pogosto se zgodi z besedami, ki so si zelo podobne, v enem od jezikov so ženskega spola ali raznih spolov, recimo, program, программа, проблема, **ne vem**, takšne variante.]

Zadnji primer je zanimiv z vidika, da je prišla vmes slovenska različica markerja za polnjenje pavze – *ne vem*. Kar se tiče rusizmov, ki se uporabljajo spontano, jih lahko razdelim na splošno uporabno leksiko in geografske pojme. Lahko srečamo tudi pogovorno leksiko, ki se uporablja za doseganje estetskega učinka:⁵

12. Po večini se med sabo pozna, no torej ne vsi, ampak večina seveda med seboj pozna, okoli dvesto nas je na **dannij moment**, bilo jih je več.
13. Ja, v bistvu prepoznajo po [...] torej vejo, da nisem Moskovčanka, to je pod a, potem pa že recimo, če dlje časa govorim, **uže** tudi ugotovijo, da nisem Rusinja.
14. [...] pri nas bi iz tega nastal škandal, o tem bi poročala televizija, **eta normalna**, ne, zato ker so ljudje sploh radi, sploh ne pomislijo, zapeljujejo skoz največjo lužo.
15. Potem je bilo eno obdobje, ki je bilo še težje, da si samo po **raspiski**, če si imel **raspisko**, da živiš v Moskvi, si lahko **kupuw** v Moskvi.
16. Ja, med vožnjo, parkiranje, **svetlofor** in tak naprej, drugače, veliko mest, razdalje vsekakor so nepredstavljive, dokler nisi v Moskvi, s slovenskega vidika sploh.

Zadnja dva primera sta zanimiva, ker takšni besedi v ruščini ne obstajata v pomenu, ki ga želita sporočiti sogovornika. Namesto *raspiska* (ki sicer obstaja v ruskem jeziku, ampak pomeni 'potrdilo') bi bilo treba uporabiti *propiska* (stalno bivališče). Prišlo je do prenašanja besede z enim pomenom v drug pomen. Beseda *svetlofor* sploh ne obstaja. Verjetno je tukaj prišlo do kontaminacije. Ruska beseda *svetofor* se je preoblikovala v *svetlofor*, ker zveni podobno kot slovenske *svetlobarven*, *svetlolas*, *svetlopolt* itn. Zadnji del te besede je enak tako v ruskem kot v slovenskem jeziku (-for).

Sogovorniki uporabljajo veliko toponimov v ruski obliki, čeprav za vse lahko najdemo slovensko ustrezno besedo: *рынок* – *tržnica*, *вокзал* – *železniška postaja* itn. V nekaterih primerih je mogoče zaslediti spreminjanje oblike toponima. Gre za kontinuantne praslovanskih skupin **tort*, **tolt*, ki sta se v ruščini spremenila v *torot*, *tolot*, v slovenščini pa v *trat*, *tlat*. Zato govorci slovenskega jezika *torot*, *tolot* prilagajajo slovenski obliki. Namesto *допозомиловский рынок* najdemo *dragomilovski rinok*, namesto *золотое кольцо* pa *zlato kolco*. Gl. naslednje primere:

17. [...] se navadiš pol take trike delat, smo pa bili takrat blizu **Dragomilovskega rinka**.
18. Tako da, ja, ja, zraven **Kijevskega vokzala**.
19. To jaz mislim, pa Sankt Peterburg, drugač, bova pa vsa ta mesta **Zlatega kolca**, to mava v planu.
20. Vsak dan, ampak to ni bilo spuščanje z **Vorobjovih gor**, ne, to je pravo smučišče.
21. Jaz hodim rolat v Gorki park al pa na **park Pabjedi**, ampak recimo.

⁵ I. Makarova Tominec (2014: 57) govori o estetskem učinku uporabe tujk v slovenskem jeziku: »[U]pora-ba sposojenk za doseganje estetskega učinka je v jezikoslovju znan pojav, vendar pa je ravno zaradi ukoreninjenosti tujk in sposojenk v slovenskem besedju o doseganju posebnega učinka možno govoriti šele v primeru ozaveščene izbire jezikovnih sredstev v idiolektu posameznika.«

Ruske besede se lahko prilagodijo fonetiki slovenskega jezika, kot recimo odstranjevanje akanja v 20. primeru (*vorobjovy* – *varabjovy*), ali pa se uporabljajo brez prilagoditve, kot je v zadnjem primeru (*pobedy* – *pabedy*). Ne glede na sposojanje besedne zveze v ruski obliki jo pregibajo po pravilih slovenskega jezika, kot npr. uporabljajo končnico pridevnika *-ega* za rodilnik moškega spola v ednini, ne pa *-ozo* [-ova], kot je v ruščini (prim. 17 in 18). Prilagoditev je prisotna na več ravneh: fonetični, morfološki in leksikalni.

Treba je posvetiti pozornost tudi drugim primerom, kjer prihaja do preklapljanja kodov. V naslednjem stavku sogovornik začne govoriti v slovenskem jeziku, potem sledi ruski marker za polnjenje pavze (prim. s primerom št. 11), spreminjanje koda v ruščino in nato že v slovenskem jeziku sogovornik razloži, kar je povedal v ruščini.

22. Napačno, ну, **неправильно поставляю ударение, или как это перевести на словенский**, pravilno ne naglašujem, slovnične napake.

Sprva se je sogovornik spomnil ruskega strokovnega izraza, potem se je sam vprašal, kako naj to prevede v slovenski jezik, in komunikacijska situacija se je končala uspešno, saj je našel ustrezní izraz. To lahko priča o tem, da ko je začel obvladovati ruski jezik, so mu bili znani samo ruski strokovni slovnični izrazi. Navajam še en primer, kjer ne gre za preklapljanje kodov, ampak za vnašanje prvin drugega jezika.

23. Napake so, lahko so slovnične, recimo, predvsem, kar se tiče teh **dijepričastij** in **pričastij**, absolutno ...

Tukaj vidimo uporabo ruskih strokovnih slovničnih izrazov namesto ustreznih slovenskih *prislovni deležnik* in *deležje*. Sogovornik v tem primeru ne išče slovenskega ekvivalenta. Če posameznik obvladuje kakšno temo samo v določenem jeziku, mu je težko preklopiti v drug jezik. To stališče lahko ponazorim z naslednjim primerom:

24. [...] словенский язык, еще есть доминантный, хотя есть многие мысли или выражения, которые я бы и словенцам хотела по-русски сказать, поскольку я столько в русском окружении. [Slovenski jezik je še vedno dominanten jezik, čeprav obstajajo misli in izrazi, ki bi jih Slovencem želela povedati v ruščini, zato ker sem že dolgo v ruskem okolju.]

Na koncu navajam še en primer vpliva ruščine. Pogosto najdemo tudi realizacijo strategije, ki sem jo omenil malo prej, in sicer gre za razlago izgovorjenega dejstva. V primeru 22 je sogovornik ruski izraz razlagal v slovenščini, v naslednjem primeru vidimo obratno: sogovornik slovensko besedo *terenec* razloži v ruskem jeziku (čeprav za to ni nobenega razloga, saj raziskovalec in sogovornik govorita oba jezika). Verjetno se je intervjuvancu zdelo, da ruska beseda najbolj ustreza ruski realnosti, o kateri je takrat govoril:

25. Seveda avtomobil je treba imet, ne, ampak pri nas niso v modi terenci, **vnedorožniki**, pri nas niso.

Slovenci, ki živijo in delajo v Rusiji, pogosto uporabljajo ruske prvine v slovenskem jeziku, zlasti v neformalnih položajih. Opazno je protislovje med stališči govorcev slovenščine in resničnostjo. Po eni strani trdijo, da je vsako vnašanje tujih elementov podobno napaki, in zaradi tega prihaja do jezikovne *mešanice*; zavedajo se negativnega značaja tega procesa. Z druge strani pa ni bilo niti enega govorca, ki ne bi uporabljal prvin iz ruskega jezika. Odnos uporabnika do norme, ki se v članku pojmuje široko (kot implicitna norma), je pozitiven, vsako vnašanje tujih elementov pa je za uporabnika napaka, malomarnost (vsaj na ravni stališč).

Literatura

- AHLERS, Jocelyn C., 2009: The many meanings of collaboration: Fieldwork with the Elem Pomo. *Language & Communication* 29. 230–243.
- БУРЫКИН, Алексей, 2003: О некоторых коммуникативно-обусловленных типах двуязычия. *Уралистика. Выпуск 13. Часть 1. Материалы XXXII международной филологической конференции*. СПб.
- CORDER, Stephen Pit, 1967: The Significance of Learner's Errors. *International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 5. 11. 1967. 161–170.
- DOBROVOLJC, Helena, 2004: *Pravopisje na Slovenskem*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- KOSSA, János, 1978: *A mi nyelvünk*. Újvidék.
- КРЫСИН, Леонид, 2005: Языковая норма и речевая практика. *Отечественные записки* 2 (23). <http://www.strana-oz.ru/2005/2/yazykovaya-norma-i-recheyaya-praktika>
- MAKAROVA, Irina, 2004: Mehanizem jezikovnega prilagajanja in variantnost sodobne ljubljansčine. Erika Kržišnik (ur.): *Aktualizacija jezikovnozvrstne teorije na Slovenskem. Členitev jezikovne resničnosti. Obdobja 22*. Ljubljana: Oddelek za slovenistiko. 287–295.
- MAKAROVA TOMINEC, Irina, 2014: Izmail Sreznjevski in slovenščina. *Jezikoslovni zapiski. Glasilo Inštituta za slovenski jezik* 20/2. 53–66.
- ОСТАПЧУК, Оксана, 2006: Языковое варьирование как фактор внутренней динамики в современном украинском языке: уровни и способы манифестации. Галина П. Нешименко (ur.): *Глобализация – этнизация. Этнокультурные и этноязыковые процессы*. Книга II. Москва: Наука. 210–238.
- PETROVIĆ, Tanja 2009: *Srbi u Beloj Krajini. Jezička ideologija u procesu zamene jezika*. Beograd: Balkanološki Institut SANU, Založba ZRC, ZRC SAZU.
- PILIPENKO, Gleb, 2011: Interferenčni pojavi v slovenskem jeziku prekmurskih Madžarov v primerjavi s srbskim jezikom vojvodinskih Madžarov. Simona Kranjc (ur.): *Meddisciplinarnost v slovenistiki. Obdobja 30*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 365–370.
- ПИЛИПЕНКО, Глеб, 2014: Венгры в словенском Прекмурье. Наталия Колпакова (ur.): *Материалы 43 Международной филологической научной конференции 11–16 марта 2014 г. Уралистика*. СПб. Филологический факультет СПбГУ. 57–65.
- PILIPENKO, Gleb, 2014: Dvojezičnost v Prekmurju. Maja Godina Golija (ur.): *Prekmurje – podoba panonske pokrajine*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 185–196.
- TOPORIŠIČ, Jože, 1992. *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- URBANČIČ, Boris, 1987: *O jezikovni kulturi*. Delavska enotnost. Ljubljana.
- Всероссийская перепись населения*, 2010: Том 4. Национальный состав и владения языками, гражданство. http://www.gks.ru/free_doc/new_site/perepis2010/croc/Documents/Vol4/pub-04-01.pdf